

7. Архів ДНЦЗКСТК, ф. Камінь-Каширський–2012, од. зб. Чибирак, D5S4, с. Олександрія Камінь-Каширського р-ну.
8. Архів ДНЦЗКСТК, ф. Камінь-Каширський–2012, од. зб. Чибирак, D7S2, с. Оленине Камінь-Каширського р-ну.
9. Архів ДНЦЗКСТК, ф. Камінь-Каширський–2012, од. зб. Чибирак, D3S2, с. Пнівне Камінь-Каширського р-ну.
10. Архів ДНЦЗКСТК, ф. Камінь-Каширський–2012, од. зб. Чибирак, D2S1, с. Поліці Камінь-Каширського р-ну.
11. Архів ДНЦЗКСТК, ф. Камінь-Каширський–2012, од. зб. Чибирак, D9S1, с. Сошичне Камінь-Каширського р-ну.
12. Архів Музею етнографії Волині та Полісся при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, ф. 15. Етнографічна практика–2011, од. зб. Чибирак, D1S1, с. Залисиця Ратнівського р-ну.
13. Архів Музею етнографії Волині та Полісся при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, ф. 15. Етнографічна практика–2011, од. зб. Чибирак, D2S1, с. Межисить Ратнівського р-ну.
14. Архів Музею етнографії Волині та Полісся при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, ф. 15. Етнографічна практика–2011, од. зб. Чибирак, D5S1, с. Межисить Ратнівського р-ну.
15. Архів Музею етнографії Волині та Полісся при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, ф. 15. Етнографічна практика–2013, од. зб. Чибирак, D3S1, с. Самійличі Шацького р-ну.
16. Архів Музею етнографії Волині та Полісся при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, ф. 15. Етнографічна практика–2013, од. зб. Чибирак, D3S2, с. Хомичі Шацького р-ну.
17. Народные знания / З. Е. Болтарович, Л. И. Минько, Я. А. Мороз, О. Р. Федорив // Общественный, семейный быт и духовная культура населения Полесья. – Минск : Наука и техника, 1987. – С. 184–211.
18. Бондаренко Г. В. Спеціальні (допоміжні) історичні дисципліни / Г. В. Бондаренко. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1997. – 222 с.
19. Веремійчик І. Традиційні знаряддя праці, промисли і ремесла на Волині / І. Веремійчик. – Луцьк : [б. в.], 1995. – 101 с.
20. Горленко В. Ф. Народні знання, світоглядні уявлення, вірування, мораль / В. Ф. Горленко, В. І. Наулко // Культура і побут населення України. – К. : Либідь, 1991. – С. 188–196.
21. Народні знання // Українське народознавство : навч. посіб. / за ред. С. П. Павлюка. – К. : Знання, 2006. – С. 163–196.
22. Скрипник Г. Народні знання / Г. Скрипник // Українська минувшина : ілюстр. етнограф. довід. – К. : Либідь, 1993. – С. 205–214.
23. Український радянський енциклопедичний словник. Т. 1. – К., 1986. – 752 с.

УДК 930:908(477.82-2):75(4-15)«17/19»

Дмитро Зінько

Пам'ятки західноєвропейського малярського мистецтва XVIII – початку XX ст. в експозиції Художнього музею м. Луцька

У статті здійснено мистецтвознавчий аналіз колекції пам'яток малярства західноєвропейських країн XVIII – початку XX ст. з експозиції Художнього музею м. Луцька. Описано полотна з погляду авторської належності, тематики й сюжетної основи, представлення відомих історичних діячів, жанрових особливостей, мистецьких напрямів. Констатовано, що в експозиції найпомітніше місце займають роботи польських митців доби Просвітництва. Виокремлено мистецькі особливості творчості західноєвропейських художників, полотна яких експонуються в музеї. Установлено унікальність і мистецьку значущість цих картин.

Ключові слова: пам'ятка, західноєвропейське мистецтво, Художній музей м. Луцька, полотно, експозиція, доба Просвітництва.

Зінько Д. Памятники западноевропейского малярного искусства XVIII – начала XX в. в экспозиции Художественного музея г. Луцка. В статье осуществлен искусствоведческий анализ коллекции памятников XVIII – начала XX в. живописи западноевропейских стран с экспозиции Художественного музея г. Луцка. Описаны полотна с точки зрения авторской принадлежности, тематики и сюжетной основы, представления известных исторических деятелей, жанровых особенностей, художественных направлений. Констатировано, что в экспозиции заметное место составляют работы польских художников эпохи Просвещения. Выделены художественные особенности творчества западноевропейских художников, полотна которых экспонируются в музее. Установлены уникальность и художественная значимость этих картин.

Ключевые слова: памятник, западноевропейское искусство, Художественный музей г. Луцка, полотно, экспозиция, эпоха Просвещения.

Zin'ko D. Painting Art Monuments of Western Europe of XVIII – Beginning of XX Century in the Exhibition of the Museum of Art in Lutsk. An art analysis of the collection of painting art attraction(monuments) of Western Europe of XVIII – beginning of XX century in the exhibition of the Museum of Art in Lutsk is realised in the article. Canvas(pictures) are described in terms of author affiliation, theme and plot basics, representation of famous historical figures, genre content, directions of art. It is ascertained, that works of Polish artists of Enlightenment occupy the most outstanding place in the exposition. In the article determined features of artistic creativity of Western artists whose paintings are exhibited in the museum. Installed uniqueness and artistic significance of these paintings.

Key words: monument, Western European art, the Museum of Art in Lutsk, canvas, exhibition, Enlightenment.

Постановка наукової проблеми та її значення. Помітний центр культурно-мистецького життя Волині – Художній музей м. Луцька, який є відділом Волинського краєзнавчого музею. Створений 1973 р. на території давньої архітектурної пам'ятки краю – Луцького замку – він здійснює вагомую діяльність зі збереження, вивчення та систематизації власних безцінних фондів колекцій, популяризації колекції пам'яток малярства.

В експозиційних залах Художнього музею представлено унікальну спадщину західноєвропейського мистецтва XVIII – початку XX ст. Тут, зокрема, експонуються полотна періоду Просвітництва з Італії, Австрії, Німеччини, Франції, Угорщини, Англії. Привертають увагу відвідувачів твори польського мистецтва останньої третини XVIII – початку XX ст., репрезентовані полотнами Я. Суходольського, Ю. Брандта, Л. Лефлера, В. Коссака, Ю. Фаллата, В. Тетмайера-Пшерви, П. Михайловського та ін. [13, с. 247].

Відомо, що XVIII ст. – це доба розуму, час філософів, соціологів, економістів. У цей період поряд із розвитком точних наук (географії, математики тощо) просвітники надавали великого значення в житті й мистецтві почуттям та знанням, спроможним наповнити людину мудрістю, спонукати її до духовного вдосконалення. Ці тенденції відображені в світських жанрових композиціях, портретах, пейзажах, у релігійних мистецьких сюжетах, які поступово позбуваються стихійної екзальтованості бароко й набувають моралізаторського змісту.

Щодо XIX – початку XX ст., то в цей час розвиток малярства відбувається під знаком боротьби й послідовної зміни основних напрямів у мистецтві: класицизму, романтизму, реалізму. Ці художні стилі історично змінювалися і, співіснуючи, доповнювали один одного, демонстрували цікаві виражальні сюжети.

Зважаючи на релевантність і культурно-історичну значущість малярських робіт західноєвропейських країн XVIII – початку XX ст., важливим є дослідження і докладний опис мистецького спадку, яким володіє Художній музей.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Естетичну парадигму західноєвропейського мистецтва як унікального явища доби Просвітництва й пізніших століть науковці дослідили з різних аспектів. Мистецтво країн Західної Європи проаналізували Т. Ільїна [6], Н. Дмитрієва [3], А. Чигодаєв [14]. Мистецькі стилі схарактеризував В. Власов [2], художні напрями – Ю. Борев [1]. Французьке образотворче мистецтво кінця XVIII–XX ст. стало предметом вивчення Н. Калітіної [9; 10], В. Раздольської [11] та ін. Малярська колекція Художнього музею м. Луцька, що репрезентує західноєвропейську культурну спадщину, частково описана в наукових студіях А. Силука [13]. Однак досі немає комплексного дослідження, яке б фахово, з мистецтвознавчого погляду, окреслило основні грані полотен західноєвропейського мистецтва XVIII – початку XX ст., що експонуються тут.

Мета статті – з художнього погляду проаналізувати пам'ятки західноєвропейського мистецтва XVIII – початку XX ст., представлені в експозиції Художнього музею м. Луцька. Відповідно до мети поставлено такі **завдання**: схарактеризувати авторську належність полотен, їх тематичне спрямування, сюжетний складник, жанрові особливості, представлення відомих історичних діячів; визначити основні мистецькі напрями, до яких належать картини; простежити на матеріалі малярських робіт культурні доміанти, притаманні західноєвропейським країнам.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. В експозиції Художнього музею м. Луцька яскравим взірцем, що демонструє тенденції, властиві добі Просвітництва, є картина «Марія Магдалина» (XVIII ст., полотно, олія, невідомий автор). Образ цієї християнської святої був одним із найпопулярніших персонажів для художників Відродження та періоду XVII–XVIII ст. Доба Просвітництва витворила свій варіант сюжетів, пов'язаних із життям Марії Магдалини. Оминаючи можливість зображати жіночі принади святої (як це робили раніше), митці цього часу акцентують увагу на загостреному драматизмі особистої долі. Вони часто зображають її як символ торжества духу над грішною плоттю, знак мудрості й очищення від життєвої

суєти. На полотні – стримане колористичне вирішення, композиція позбавлена зайвого, характер живопису тяжіє до лаконізму й простоти. Автор закликає глядача замислитися над гріховністю земного життя разом зі святою, яка сумно схилилася над черепом людини.

Ще один зразок просвітницького мистецтва – картина «Ноїв ковчег» (XVIII ст., полотно, олія), яку виконав невідомий автор. За основу цього твору взято відомий зі Старого заповіту сюжет про праведника Ноя, котрий із Божої ласки став єдиним, хто разом зі своєю сім'єю врятувався під час Всесвітнього потопу. Художник докладно оповідає всі перипетії цієї події, уключаючи до композиції постать Творця на хмарині, який допомагає праведникові спорудити ковчег, а також Ноя і кожен тварину «по парі». На задньому плані зображені пропаші грішники, які продовжують танцювати біля вогнища, не усвідомлюючи своєї близької загибелі. Майстер ніби намагається застерегти людство від такої сумної долі. Християнська тематика твору спонукала до високого попиту на аналогічні полотна в замовників, що не зменшився й упродовж XIX ст. Такої мистецької продукції найбільше потребували монастирі та костели. Основне завдання таких робіт – прагнення переповісти історію християнства не завжди писемному глядачеві, захопивши його добродієм думок і вчинків.

Одним із важливих напрямів європейського мистецтва XVIII ст. був реалізм. Його прихильники неприязно ставилися до мистецтва бароко та класицизму. Із гострою спостережливістю, витонченою культурою думки та почуття художники прагнули закарбувати різноманіття буденних життєвих подій, самотність образів. Тогочасні майстри тяжіли до зображення реального світу у всій його багатобарвності, розв'язуючи в своїх композиціях проблему співвідношень постаті людини і простору. Апологетом такого мистецтва був італійський художник Франческо Лондоніо (1723–1783). Сучасники шанували його за високу майстерність, особливе працелюбство, а особливо за вміння бачити красу в буденних проявах життя. Його твори різко контрастували з екзальтованою чуттєвістю бароко, вишуканістю рококо, парадністю класицизму. Умиротвореність, тонкий ліризм образів, віртуозність написання найдрібніших деталей – ознака творчого методу Ф. Лондоніо. Найповніше ці ознаки відображено на полотні «Сільське подвір'я» (1762, полотно, олія), що є окрасою Художнього музею.

Характеризуючи жанрові особливості малярських пам'яток, варто зазначити, що значну частину експозиційного ряду Художнього музею займає портретний жанр. Парадні, камерні, романтичні, психологічні, салонні та інші різновиди портрета дають змогу глядачеві дізнатися про специфічні ознаки портретного мистецтва, простежити його еволюцію як жанру живопису. У музеї цей жанр репрезентують насамперед «Портрет дитини з іграшкою» (XVIII ст., пергамент, пастель, невідомий художник), «Портрет Катажини Лещинської» (XVIII ст., полотно, олія, невідомий художник), «Портрет Марії Вінцентової-Красінської» (XVIII ст., полотно, олія), який виконав Йозеф Грассі (1758–1838).

Наприкінці XVIII – на початку XIX ст. стають популярними портрети, які увіковічують чудові жіночі образи, пронизані духовністю та ліризмом. Зазвичай такі твори відзначаються віртуозністю виконання, що засвідчує робота невідомого художника «Портрет жінки в сірому» (XVIII ст., полотно, олія).

Доба романтизму першої половини XIX ст. формує новий варіант портретного жанру – зображення мрійливої, поетичної, однак схильної до героїчних поривів особистості. Багатство вишуканої гами кольорів, велика кількість відтінків, увага до деталей (у композицію часто вводять зображення хмар або грозового неба) – такими в колекції Художнього музею м. Луцька є «Портрет Луїзи Фридеріки і князя Антонія Радзивілла» (полотно, олія) Елізабет Віже-Лебрен (1755–1842), «Портрет Людовіка Радзивілла» (полотно, олія) невідомого художника та «Портрет пруської принцеси Луїзи Фридеріки-Радзивілл (1822–1905)» (полотно, олія), що належить Францові Кюгеру (1797–1857).

Середина XIX ст. означена появою ще одного варіанта портретного малярства – психологічного портрета. Індивідуальні риси осіб, зображених на портретах, їх особливий духовний світ художники передають за допомогою характерного виразу обличчя, специфічної постави та пізнаваних жестів. Людину зображають у всій психологічній складності, з акцентуванням на її ролі в суспільстві. Таким, наприклад, є «Портрет Зігмунда Красінського» (1850, полотно, олія), авторство пензля Арі Шеффера (1795–1858). Означений взірець психологічного портрета в експозиції Художнього музею м. Луцька дає можливість ознайомитися з розвитком тогочасного французького малярства. Полотно вражає досконалістю виконавчої майстерності. Польський поет-романтик зображений у стриманій, темній, позбавленій колористичних нюансів гамі. Сюжет передає статичність постави, небагатомовність жесту, виділене світлом обличчя, яке сповнене чуттєвості, гідності, глибоких роздумів і переживань. Цей твір уміщує елементи двох напрямів – романтизму та сентименталізму з виразним тяжінням автора до реалістичної правди.

Портретна галерея залу продовжується ще однією групою творів XIX ст., які найкраще відображають тогочасні європейські академічні традиції («Портрет вельможі» (1848, полотно, олія), Генріх Гольпейн; «Портрет лікаря Шперка» (полотно, олія), невідомий художник; «Портрет підлітка» (папір, пастель), невідомий художник; «Портрет Олени Радзивілл» (полотно, олія), Е. Гебауер).

Справжньою перлиною серед цієї колекції є «Портрет Елізи Красінської» (1853, папір, олівець) німецького художника Франсуа Ксав'єр Вінтерхальтера (1806–1873). Автор проживав і працював у Парижі та Італії, виконуючи замовлення аристократії різних європейських країн, був справжнім віртуозом салонного портрета. Головні його моделі – жінки. Мало хто із сучасників митця умів з такою віртуозністю зображати не лише риси обличчя, елегантність зачісок, вишуканість убрання, а й щоразу створювати неперевершений, індивідуальний образ аристократки, світської левиці з кокетливою, грайливою або, навпаки, гоноровою, владною вдачею. У такому ракурсі зображена Еліза Красінська – дружина польського поета-романтика Зігмунда Красінського. Художникові вдалося відтворити внутрішній світ героїні максимально точно.

Історичний жанр – один із найпопулярніших у західноєвропейському образотворчому мистецтві. Він присвячений відображенню значних історичних подій, явищ, змалюванню військових діячів. Цей жанр нерідко перетинається з баталією, коли основне завдання художника – зобразити великі бої, військові походи та сутички. Характерний взірець батального жанру в експозиції музею – картина «Битва під Хотиним» (полотно, олія) польського художника другої половини XIX ст. Юзефа Брандта (1841–1905). Як глибокий знавець історії, він створив величезну спадщину станкового малярства на теми, пов'язані не лише зі сторінками минулого Польщі, а й історичними подіями в Україні. У творчості Ю. Брандт унікав романтичного пафосу, намагаючись працювати реалістично з максимальним оперттям на документальність. Мистецтво цього художника сформувалося на перетині романтизму й академізму. Кожному його полотну притаманна висока майстерність.

Ще один аспект історичного жанру демонструє робота «Допит» (полотно, олія) польського художника Януарія Суходольського (1797–1873). В основу сюжету покладено сцену допиту у військовому таборі полоненого польського повстанця. Своім твором художник здійснив спробу закарбувати події польського повстання 1830–1831 років. Максимально детально, в академічній манері митець розповідає про розгром самодержавною Росією Листопадового виступу польського народу за незалежність. Мистецька мова твору, її специфічні можливості поступаються прагненню автора розповісти про каральні дії царських військ проти мирного населення. Полотно захоплює сумлінністю виконання, знанням художником тонкощів багатшарового малярства, майстерним володінням пензлем.

Серед творів на історичну тематику в експозиції Художнього музею м. Луцька привертає увагу картина «Смерть воєводи Чернецького» (1873, полотно, олія) польського художника-академіста Леопольда Лефлера (1828–1898). Для творчості цього митця, який був професором Краківської школи красних мистецтв, характерне оспівування історії та образів із польської минувшини. Художник ніби намагався своїм мистецтвом повернути до життя незалежну Польщу та її героїв. Полотно «Смерть воєводи Чернецького» написане на основі легенди про загибель цієї історичної особистості 1665 року.

Салонно-академічний напрям в портретному мистецтві XIX ст. представляють такі твори з експозиції музею, як «Сестрички» (полотно, олія) Йозефа Нейгебауера (1810–1895), «Три сестри» (полотно, олія) невідомого художника, «Діти» (1908, полотно, олія) Мартіна Зутера [роки життя невідомі. – Д. З.]. Їх об'єднує певна подібність технічних лейтмотивів, миловидність образів, елегантність моделей. Позаяк такі картини були окрасою світських віталень і предметами гарних подарунків, то вони не претендували на глибину зображення змалюваних на них осіб. Визначну роль у цьому мистецькому напрямі відіграла досконалість виконання. Одним із найпопулярніших виконавців подібних замовлень був австрійський художник Й. Нейгебауер. І хоча критики дорікали йому за суто зовнішній аспект, однак досконалий технічний рівень виконання компенсував недоліки, тим більше, що самі герої полотен прагнули отримати саме такий твір.

Традиції англійської художньої культури XIX ст. демонструє твір Ф. Купера [ім'я не встановлено. – Д. З.] «Розмова». Тут колористично-композиційними засобами художник відображає алегоричний зміст сюжету про духовну красу, чистоту, невинність та її антиподи: злість, лукавство, корисливість, моральну вбогість.

Прикладами т. зв. «кабінетного» мистецтва в експозиції Художнього музею м. Луцька є мініатюра «Портрет жінки в окулярах» (полотно, олія), що належить пензлю невідомого художника XIX ст. Подібні твори в той час дарували на згадку, інколи їх привозили з далеких мандрівок, часто

вони були доповненням офіційних інтер'єрів, контрастуючи зі стриманістю, а подекуди – і суворістю.

В експозиції музею містяться твори не лише станкового малярства, а й кольорової графіки. Ними, зокрема, є «Портрет дитини з іграшкою» (XVIII ст., пергамент, пастель, невідомий художник); «Портрет підлітка» невідомого художника (XIX ст., картон, пастель); «Етюд жіночої голови» (початок XX ст., картон, пастель) С. Шпаковського [ім'я та роки життя не встановлено. – Д. 3.].

Колоритна постать серед графіків середини XIX ст. – Пйотр Міхайловський (1800–1855). У музеї експонується його твір «Етюд. Упряжка» (1853, папір, акварель). Традиції цього митця продовжив польський художник Юліан Фалат (1853–1929), на особливу увагу заслуговує його твір «Полювання на ведмедя» (1904, папір, акварель). Винятковості цій роботі надає не лише нестандартний, дещо збільшений (як на тогочасну акварель) розмір, а й новаторська манера виконання: автор використовує новітні прийоми малярства, у стилі сецесії, імпресіоністично передає світлотіньове, повітряне середовище, поєднуючи з традиціями акварельної графіки. Акварель стає головною справою життя майстра. Плідно працюючи в цій техніці, Ю. Фалат здобув велику популярність у Європі.

Специфіку виразливої мови графіки як мистецтва й один із найпопулярніших у XIX ст. її видів – літографію представляють два твори польського художника-романтика Наполеона Орди (1807–1883). Ними є «Замок в Олиці» та «Луцький замок» – надзвичайно важливі експонати, що демонструють вигляд магнатського палацу в Олиці (звідки походять багато експонатів Художнього музею м. Луцька) й повний вигляд Луцького замку (т. зв. Любарта), на території якого розташований Художній музей.

У польській малярській колекції XIX ст. істотно вирізняється триптих Влодзімежа Тетмайера-Пшерви (1862–1923), присвячений Різдвяним святкам: «У селянській хаті» (1897, полотно, олія); «Свято на селі» (1897, полотно, олія); «Колядки» (1897, полотно, олія). Мистецтво цього автора зображало просту сільську людину, її життя, обрядові дійства (свята, весілля, танці) та побут польських селян (прання білизни, випасання і купання коней).

Експозиційний ряд музею завершується творами відомого польського художника Войцеха Коссака (1857–1942). Мистецьких навичок він набув у Краківській школі красних мистецтв, Мюнхенській академії, приватних студіях Парижа. Творча спадщина митця вміщує тисячі полотен. Яскравий приклад його реалістичного таланту – «Портрет Тадеуша Даховського» (1909, полотно, олія) та «Портрет Януша Радзивілла» (1938, полотно, олія). Динамічність у володінні пензлем, точність, легкість, гостре відчуття руху, вміння гармонійно комбінувати колористичні плями – головні ознаки творчої манери художника. На полотнах, представлених у Художньому музеї м. Луцька, зображено відомих людей Польщі початку XX ст. Особливий експонат – портрет «Януш Радзивілл». Художник показує глядачам прижиттєвий образ останнього володаря Олицького палацу.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Мистецтвознавчий аналіз пам'яток малярства західноєвропейських країн XVIII – початку XX ст., збережених у Художньому музеї м. Луцька, свідчить про колорит цього культурного спадку. Серед описаних робіт переважають мистецькі твори польської культури, які займають помітне місце серед пам'яток доби Просвітництва. Вони вказують на територіально-історичну близькість східних земель Польщі й західних етнічних українських земель. Дослідження авторської належності полотен, з'ясування їх жанрових особливостей, тематичного спрямування, сюжету, специфіки зображення героїв, наявності раритетних ознак, а також відтворення через мистецькі праці культурно-історичних констант західноєвропейських етносів дає підстави стверджувати, що схарактеризована колекція полотен – справді унікальне й культурно значуще явище серед представленої експозиції Художнього музею м. Луцька. У подальшому його науково-мистецькому дослідженні увагу варто звернути на обставини їх появи на Волині, атрибуцію окремих дат та імен, що стосується митців – авторів полотен зі збірки Художнього музею, впливу їх творчості на мистецьке життя того чи того історичного періоду, особливості творчої манери та ін.

Джерела та література

1. Боров Ю. Б. Художественные направления в искусстве XX века / Ю. Б. Боров. – Киев : Мистецтво, 1986. – 134 с.
2. Власов В. Г. Стили в искусстве : словарь / В. Г. Власов. – СПб. : Лита, 1995. – Т. 1. – 680 с.
3. Дмитриева Н. А. Краткая история искусств / Н. А. Дмитриева. – М. : Искусство, 1990. – 319 с.
4. Западноевропейское искусство второй половины XIX века / [под общ. ред. Б. Р. Виппера, И. Е. Даниловой]. – М. : Искусство, 1975. – 207 с.
5. Западноевропейская художественная культура XVIII века / [отв. ред. В. Н. Прокофьева]. – М. : Наука, 1980. – 257 с.

6. Ильина Т. В. История искусств : Западноевропейское искусство : учеб. пособие для вузов спец. «Журналистика» / Т. В. Ильина. – М. : Высш. шк., 1983. – 317 с.
7. Европейское искусство XIX века / [под ред. Б. В. Веймарн, Ю. Д. Колпинского]. – М. : Искусство, 1975. – 307 с.
8. История европейской культуры : учеб. пособие / [авт.-сост. А. В. Пустовит] ; Межрегион. акад. управления персоналом. – Киев : МАУП, 2002. – 344 с.
9. Калитина Н. Н. Встреча с искусством Франции / Н. Н. Калитина. – Л. ; М. : Искусство, 1963. – 160 с.
10. Калитина Н. Н. Французской портрет XIX века / Н. Н. Калитина. – Л. : Искусство, 1985. – 280 с.
11. Раздольская В. И. Искусство Франции второй половины XIX в. / В. И. Раздольская. – Л. : Искусство, 1981. – 320 с.
12. Селиванов В. В. Искусство XX века: эстетические теории и художественная практика / В. В. Селиванов. – Л. : Знание, 1991. – 32 с.
13. Силуок А. М. Волинський музей в Луцьку та його діяльність в сфері накопичення і охорони пам'яток / А. М. Силуок // Zamojsko-Wołyńskie zeszyty muzealne. – Zamość : GAUDIUM, 2006/2007. – Т. IV. – S. 241–252.
14. Чегодаев А. Д. Западноевропейская художественная культура XVIII века / А. Д. Чегодаев. – М. : Искусство, 1980. – 303 с.

УДК 94:(477. 4/.51)“17/18”(=411.16)

Тетяна Трофімук**Виникнення «єврейського питання» в Російській імперії наприкінці XVIII ст.**

У статті проаналізовано зміну етнічної структури населення Російської імперії наприкінці XVIII ст. Визначено, що внаслідок трьох поділів Речі Посполитої Росія отримала не лише нові території, а й нових підданих, серед яких значну кількість становило єврейське населення, чисельність якого в імперії до цього часу була незначною. Встановлено, що політика російського уряду щодо єврейської спільноти була неоднозначною і складною у різні періоди її історії. З одного боку, вона була спрямована на відокремлення євреїв, які відрізнялися від іншого населення світоглядом, релігією, традиційним укладом життя та характером своєї економічної діяльності, а з іншого – на злиття їх з іншим населенням.

Ключові слова: Російська імперія, Волинська губернія, етнічна меншина, єврейська община, кагал.

Трофімук Т. Возникновение «еврейского вопроса» в Российской империи в конце XVIII века. В статье проанализировано изменение этнической структуры населения Российской империи в конце XVIII века. Определено, что в результате трех разделов Речи Посполитой Россия получила не только новые территории, но и новых подданных, среди которых значительное количество составляло еврейское население, численность которого в империи к этому времени была незначительной. Установлено, что политика российского правительства относительно еврейской общины была неоднозначной и сложной в разные периоды ее истории. С одной стороны, она была направлена на отделение евреев, которые отличались от остального населения мировоззрением, религией, традиционным укладом жизни и характером своей экономической деятельности, а с другой – на слияние их с остальным населением.

Ключевые слова: Российская империя, Волынская губерния, этническое меньшинство, еврейская община, кагал.

Trophimuk T. The emergence of the «Jewish question» in the Russian Empire in the late XVIII century. The changing of ethnic structure of the population of the Russian Empire in the late eighteenth century was analysed in the article. It was determined, that Russia got new subjects, besides new territory. A large number among of them were the Jewish population, but their number in the empire was insignificant by this time. The author determined, that the policy of the Russian government at the expense of Jewish community, was ambiguous and complicated in the different periods of its history. It was directed to the separation of the Jews and to merge them with other people, because they were differed from other public by their ideology, religion, traditional way of life and the nature of their economic activity.

Key words: Russian empire, Volyn Gubernia, ethnical minority, Jewish community, qahal.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вітчизняна історична наука має значні історіографічні напрацювання, присвячені проблемам історії України XVIII–XIX ст., однак низка питань потребує і додаткового вивчення, і нового наукового осмислення відповідно до сучасних теоретико-методологічних підходів. Однією із найбільш дражливих історичних проблем були і залишаються міжнаціональні стосунки. Їхнє дослідження розкриває строкатість та локальну специфіку соціальної історії, а також сприяє розробці та проведенню нашою державою зваженої етнополітики, з ура-